Justispolitisk status 2013

Et tryggere Norge

JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENTET

Kjernen i regjeringens politiske prosjekt er å understøtte et samfunn med små forskjeller, der folk opplever trygghet, deltakelse og tilhørighet i små og store fellesskap.

Det krever en velfungerende justispolitikk.

Bedre beredskap – mer trygghet 5
Kommunikasjon 6
Sivilt-militært samarbeid 6
Styrket beredskap 7
Ny organisering 8
Skjerpet lovverk 8
Nært og sterkt politi 11
Styrket beredskap 11
Verktøy og metoder 12
Flere returer 14
Vold og overgrep – omsorg for ofre 17
Vold i nære relasjoner 17
Barn 18
Voldtekt 20
Skjerpet lovverk 21
Styrke ofrenes stilling 22
Styrket rettssikkerhet – sivilrettslige tiltak 25
Skjerpet lovverk 25
Forbrukerrettigheter 26
En konsekvent, rettferdig og rettssikker asylpolitikk 29
Barns beste 29
Effektive returer 30
Skjerpet lovverk 32
Au pairer 32
Økt kapasitet – bedre innhold i soningen 35
Alternativ straff som virker 37
Ungdom og straff 38
Hurtigere, rettssikker straffesakskjede 41
Internasjonalt justissamarbeid 45
Europeisk samarbeid 45
Nordisk samarbeid 46
Internasjonalt justissamarbeid 47
Svalbard 51

«Mitt ansvar er å gjøre Norge tryggere»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: Olav Heggø, Fotovisjon

Bedre beredskap – mer trygghet

Vi har styrket arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap for at folk skal oppleve trygghet for liv, helse og viktige verdier. Når en krise oppstår, skal den håndteres raskt og effektivt med tilstrekkelig kompetanse på alle nivåer.

Et sterkt nærpoliti utgjør grunnberedskapen vår. Et nytt nødnett øker tryggheten gjennom sikker kommunikasjon. For å sikre god beredskap de neste førti årene, gjør vi en milliardinvestering i nye redningshelikoptre.

Strategi mot terror. Vi presenterer en overordnet strategi mot terror i stortingsmeldingen «Terrorberedskap». Her tegnes kartet over det nye beredskaps-Norge. Vi vil sikre at ressursene finner hverandre ved neste krise. Med de nye tiltakene i meldingen og tiltakene som allerede er iverksatt, har vi styrket beredskapen betraktelig. Meldingen svarer både på de 31 anbefalingene til 22. juli-kommisjonen og de 14 vedtakene fra Stortingets behandling av innstillingen til Den særskilte komité.

Meldingen om terrorberedskap bygger på fem hovedmål. Regjeringen vil:

- *Forebygge radikalisering og voldelig ekstremisme*
- *Samarbeide internasjonalt om forebygging og bekjempelse av terrorisme*
- *Avverge og avdekke terrorhandlinger før de får sjansen til å finne sted*
- *Beskytte samfunnet og gjøre det godt rustet mot terrorangrep*
- *Håndtere terrorangrep på best mulig måte*

Kommunikasjon

Nytt avlyttingssikkert nødnett for politiet og beredskapsetatene. Nødnett skal være ferdig utbygd i hele fastlands-Norge i løpet av 2015. Utbyggingen er en stor satsing for å øke sikkerheten og bedre beredskapen.

Frivillige får utstyr og tilgang til nødnett. Vi har sørget for at frivillige får utstyr og tilgang til Nødnett, slik at de kan kommunisere med nødetatene ved redningsaksjoner.

Ny riksalarm og distriktsalarm. Et nytt system er tatt i bruk i alle landets politidistrikter fra april 2013. Systemet skal brukes ved alvorlige hendelser og styrker kommunikasjon og informasjonsdeling i det daglige politiarbeidet.

Pilotprosjekt med ett felles nødnummer og felles nødsentraler. Vi har satt i gang et pilotprosjekt i Drammen for brannvesen, politiet og helsetjenesten. Hensikten er raskere og enklere tilgang til hjelp for publikum og bedre samvirke mellom nødetatene.

Gradert samband i departementene. Som lederdepartement ved sivile nasjonale kriser, har Justis- og beredskapsdepartementet behov for å kommunisere på en gradert plattform. Vi vil derfor få på plass et gradert samband for departementene og sentrale beredskapsaktører. Det etableres også en lavgradert kommunikasjonsløsning for samtlige departementer.

Sivilt-militært samarbeid

Kontraterrorsenter. Med felles kontraterrorsenter mellom PST og forsvarets E-tjeneste og samordnet risiko- og trusselvurdering, får vi en mer effektiv utnyttelse av etterretnings- og sikkerhetstjenestenes analysemiljøer.

Forsvaret skal bistå politiet (Bistandsinstruks). Forsvarets bistand til politiet er forenklet og konkretisert gjennom ny instruks. Den effektiviserer kommunikasjonen, legger opp til gode liaisonordninger og har klare instrukser for hastetilfeller. Videre stiller instruksen større krav til samtrening mellom politiet og Forsvaret.

Transportstøtte med Forsvarets helikoptre. Beredskap med to Bell 412-helikoptre på Rygge med to timers reaksjonstid er gjort permanent slik at Forsvaret kan bistå politiet med helikoptertransport. Fra 1. januar 2013 er ordningen utvidet til å omfatte håndhevelsesbistand slik at helikoptre også kan bistå i politiets skarpe oppdrag. Fra april 2013 er det også etablert militært helikopterberedskap med to Bell 412-helikoptre på Bardufoss. Disse kan bistå politiet med helikoptertransport begrenset til alminnelig bistand.

Politiet får terrorbistand fra Forsvaret. Regjeringen har også styrket spesialstyrkenes evne til å bistå politiet med å løse kontraterroroppgaver. Forsvarets spesialkommando på Rena har lenge hatt nasjonal beredskap slik at de på anmodning kan bistå politiet i kontraterroroperasjoner, og fra 1. august

gjelder det samme for Marinejegerkommandoen (MJK) i Bergen.

Studie i krisehåndtering. Det er etablert studie for Nasjonal beredskap og krisehåndtering i samarbeid mellom Politihøgskolen og Forsvarets Høgskole. Studiet startet høsten 2012.

Styrket beredskap

Nært og sterkt politi. Et sterkt nærpoliti utgjør grunnberedskapen vår. Vi er blant annet i gang med å etablere nasjonal politioperativ sentral, øke bemanningen og kompetansen på politiets operasjonssentraler, styrke politiets evne til å håndtere store hendelse og sørge for nytt utstyr og materiell. (Se nærmere i kapitlet om nært og sterk politi side 11)

Anskaffelse av redningshelikoptre. Vi vil kjøpe inntil 16 nye redningshelikoptre. Dette er en milliardinvestering som skal sørge for god beredskap landet rundt i 30 til 40 år. Anskaffelsen vil forbedre evnen til å løse viktige samfunnsoppgaver som søk, redning og luftambulanse.

Styrket redningshelikopterberedskap. Vi har etablert døgnkontinuerlig tilstedevakt med lege på Banak, Bodø, Ørland og Rygge og gjennom å etablere et detasjement på Florø. Tiltaket har redusert reaksjonstiden til ned mot 15 minutter.

Styrket beredskap Svalbard. For å styrke redningstjenesten på Svalbard skal det fra 1. april 2014 leies to store likeverdige helikoptre. Det er også satt av midler til bygging av helikopterhangar.

Politiets bruk av redningshelikoptre. Retningslinjene for politiets bruk av redningshelikoptrene er klargjort. Politiet over hele landet vil i en akuttsituasjon med fare for liv og helse kunne få transportstøtte av Sea King-helikoptrene.

Sikring av sentrale bygg (Objektsikring). Vi skal sikre viktige bygg og anlegg i landet vårt. Arbeidet med å kartlegge behov og iverksette tryggingstiltak pågår for fullt.

Bedre i stand til å håndtere dataangrep. Vi har gitt NorCERT (Norwegian Computer Emergency Response Team) nye lokaler og bedre utstyr. Senteret har doblet kapasiteten.

Bedre brannsikkerhet. Vi ser på brannsikkerheten til særskilte risikogrupper og utdanningsbehovet i brannvesenet. To utredninger har kommet med forslag til tiltak som nå er til behandling.

Forskning på samfunnssikkerhet og beredskap. Terroraksjonen 22. juli 2011, ekstremvær og ras, problemer med telenettet og ulykker til sjøs har vist at det er behov for økt forskning innen samfunnssikkerhet og beredskap. Regjeringen har startet et nytt forskningsprogram i regi av Norges Forskningsråd (SAMRISK II).

Ny organisering

Politi. Vi har bestilt og mottatt en grundig gjennomgang av norsk politi. Den gir et godt faglig grunnlag for diskusjonen om hvordan vi bør organisere politiet i fremtiden, for å sørge for at vi fortsatt skal ha et sterkt tilstedeværende nærpoliti. Analysen ble levert 19. juni, og høringsfristen er 1. oktober 2013.

Redningstjenesten. Vi vil ha klarere styringslinjer fra departementet til Hovedredningssentralen, og gi sentralen en tydeligere samordningsfunksjon. Derfor vurderer vi å slå sammen de administrative sentralene på Sola og i Bodø til én enhet underlagt Justis- og beredskapsdepartementet.

Sivilforsvaret. Vi vurderer ny organisering av Sivilforsvaret, Politireserven og Heimevernet. NOU "Statlige forsterkningsressurser" er på høring med frist 15. august 2013.

Brann- og redningsetaten. Vi har satt ned en arbeidsgruppe som ser på hvordan de samlede ressursene i brann- og redningsetaten kan utnyttes best mulig. Gruppen skal levere innen 1. desember 2013.

Ledelse og risikoerkjennelse. Justis- og beredskapsdepartementet skal ta et større lederansvar ved kriser. Det er blant annet etablert sivilt situasjonssenter og den sentrale kriseledelsen i departementet er styrket.

IKT-sikkerhet i sivil sektor. Vi har samlet ansvaret for IKT-sikkerhet i sivil sektor i Justis- og beredskapsdepartementet fra 1. januar 2013. En nasjonal strategi med handlingsplan skal sørge for bedre vern av infrastruktur, tjenester og informasjon.

Skjerpet lovverk

Økt mulighet for å bekjempe terror. Vi har gjort det straffbart å oppfordre, og drive rekruttering og opplæring til terrorhandlinger. Straffeansvaret for å forberede terrorhandlinger er utvidet. Dette gjelder også forberedelser gjort alene, såkalt soloterrorisme. Det er også blitt straffbart å motta terrortrening og delta aktivt i terrororganisasjoner.

30 års strafferamme for grove terrorhandlinger. Vi har innført 30 års strafferamme for grove terrorhandlinger. Adgangen til å reise straffesak skal ikke foreldes. Idømt fengselsstraff for grove terrorhandlinger skal ikke foreldes.

Strengere kontroll med bombekjemikalier. Vi vil ha strengere kontroll med bombekjemikalier, og vil forby privatpersoner tilgang til flere kjemikalier som kan misbrukes til å lage bomber. Justis- og beredskapsdepartementet følger nå opp forslag fra en arbeidsgruppe.

Økte bevilgninger. Vi har sørget for til sammen 1,5 milliarder kroner på justis- og beredskapsbudsjettet til oppfølgingen etter terroren 22. juli 2011. For å kunne følge opp strategien mot terror raskt, økte vi bevilgningene til nye beredskapstiltak med ytterligere 109 millioner kroner i år. De nye tiltakene vil kreve økte bevilgninger også i årene framover, og kraft og tempo i gjennomføringen.

Utvidet straffansvar for befatning med våpen og sprengstoff. Vi har gjort det straffbart å ha befatning med deler, utstyr eller andre gjenstander som kan brukes for å lage eller bruke skytevåpen og sprengstoff. Dermed vil blant annet befatning med ingredienser til sprengstoff kunne rammes. Endringene trådte i kraft 21. juni i år.

Radikalisering.no Vi har etablert egen nettside med relevant informasjon om radikalisering. Vi har også styrket den felles forebyggende innsatsen med handlingsplanen «Felles trygghet – felles ansvar».

Kriseinfo.no Vi har etablert en portal som formidler viktig informasjon fra myndighetene til befolkningen før, under og etter kriser.

Nye regler for sikkerhetssaker. For å kunne utvise personer som utgjør en trussel mot Norges sikkerhet, skal det oppnevnes en særskilt advokat som er sikkerhetsklarert. Vedkommende skal ivareta utlendingens interesser, samtidig som det blir mulig å legge frem hemmeligstemplede opplysninger for domstolene. Reglene trådte i kraft 21. juni i år.

Stortingsmeldinger:

- Terrorberedskap
- Samfunnssikkerhet
- Brannsikkerhet

Felles ansvar for vern av sivilbefolkningen. Vi har fått på plass en ny lov som skal verne befolkningen best mulig mot kriser både i fredstid og krigstid. Loven har blant annet krav om at kommunene skal gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyser og utarbeide kommunale beredskapsplaner.

Finansiering av terror. Penger som tilsynelatende samles inn til gode formål, kan i virkeligheten benyttes til å finansiere terrorisme. Vi har derfor fått utarbeidet en veileder på åtte språk.

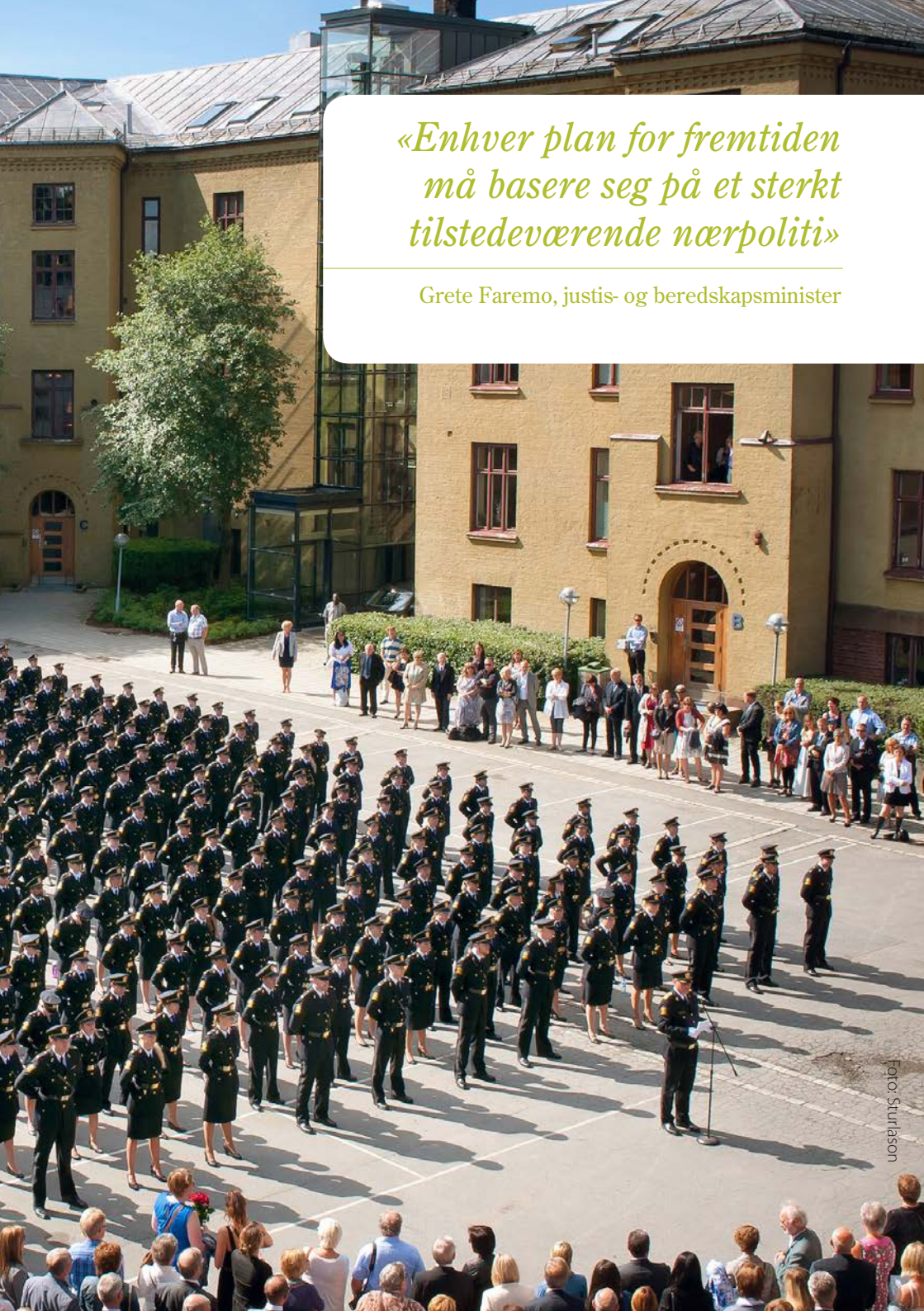

«Enhver plan for fremtiden må basere seg på et sterkt tilstedeværende nærpoliti»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: Sturlason

Nært og sterkt politi

Regjeringen fortsetter arbeidet for å skape mer trygghet og mindre kriminalitet. Vi vil ha et sterkt og tilstedeværende politi som er i stand til å forebygge, reagere og oppklare. Nærpolitiet er grunnlaget for god beredskap.

Styrket beredskap

Politianalyse. Vi har bestilt og mottatt en grundig gjennomgang av norsk politi. Den gir et godt faglig grunnlag for diskusjonen om hvordan vi bør organisere politiet i fremtiden. Analysen ble levert 19. juni og høringsfristen er 1. oktober 2013.

Nasjonal politioperativ sentral. Vi vil etablere en nasjonal politioperativ sentral. Den skal sørge for god samhandling ved hendelser som finner sted i flere distrikter eller overskrider kapasiteten til det enkelte distrikt.

Økt bemanning og kompetanse på operasjonssentraler. Vi vil sikre robuste og kompetente operasjonssentraler som kan lede større aksjoner. Derfor innfører vi minimumsbemanning og stiller krav om spesialutdanning. Utdanningskapasiteten i operasjonsledelse ved Politihøgskolen styrkes.

Styrke evnen til å håndtere store hendelser. Flere politifolk skal trenes i skarpe oppdrag og delta i lokale utrykningsenheter. Vi vil øke antall som deltar i lokale utrykningsenheter til 1200 i løpet av første halvår 2015. Samtidig skal treningstiden for politi med våpengodkjenning økes med åtte timer øremerket «skyting pågår»-situasjoner.

Styrket budsjett for politi og påtalemyndigheten. Vi har fra 2005 til 2013 økt budsjettet med om lag 65 % (32 % reelt). Bevilgningen er økt fra 8,22 milliarder kroner til 13,6 milliarder (5,4 milliarder nominelt, 2,6 milliarder reelt).

Beredskapssenter for raskere respons. Vi vil bygge et nytt beredskapssenter for politiet. Her skal Beredskapstroppen, hundetjenesten og politihelikoptrene samles. Det vil gi bedre utnyttelse av ressursene og raskere utrykningstid.

Døgnkontinuerlig drift. Regjeringen har fått på plass døgnkontinuerlig drift av politihelikopteret, med 15 minutters beredskap. Politiet kan også få transportstøtte fra Forsvarets helikoptre (se side 6).

IKT i politiet. Vi har satt i gang et omfattende arbeid for å modernisere alle politiets IKT-systemer. Den nye løsningen er beregnet til å ha en positiv samfunnsøkonomisk verdi på 1,3 milliarder kroner.

Styrker Politiets sikkerhetstjeneste. Siden 2005 har vi mer enn doblet bevilgningene, fra om lag 230 millioner til 475 millioner kroner. I tillegg styrkes PST i år med cirka 32 millioner i meldingen om terrorberedskap og i RNB 2013.

Nettbrett i politiet. Alle landets politidistrikter skal utrustes med nettbrett og andre mobile enheter. Nettbrett med direkte tilgang til politiets IT-systemer gjør at flere oppgaver kan løses ute i felten.

Strategisk styring av politiet. Vi har gitt politiets ledelse større handlingsrom ved å gi færre og tydeligere mål. Vi setter krav om resultater, politiet velger virkemidlene.

Ledelsesutvikling i politiet. Vi har satt i gang et endringsprogram i Politidirektoratet for å forsterke kompetansen og gjennomføringskraften hos politiet.

Verktøy og metoder

Regulering av tigging. Vi har lagt fram en plan for å begrense tigging. Kommunene har fått mulighet til å innføre meldeplikt og tids- og stedsforbud. Noe av tiggingen er knyttet til romfolket. Deres situasjon må løses gjennom tiltak i hjemlandene. Fram til 2016 skal vi bruke 300 millioner kroner på ulike tiltak i Bulgaria, Romania og andre land i Sentral- og Sør-Europa (EØS-midler).

Overskuddsinformasjon som bevis. Vi har utvidet muligheten for å bruke såkalt overskuddsinformasjon som bevis. Dette er opplysninger om andre straffbare forhold enn etterforskingen var ment å avdekke.

Utvide bruken av passregisteret. Vi har gitt politiet mulighet til å bruke opplysninger fra passregisteret til flere oppgaver enn i dag. For eksempel ved etterforskning av straffbare handlinger og i arbeid med å finne savnede personer. Endringene trådte i kraft 21. juni i år.

Utdanner og ansetter flere. Vi har økt opptaket til Politihøgskolen til 720 studenter – fra 432 i 2007. Det rekordhøye opptaket videreføres i år. Erfaringsmessig får cirka 95 prosent av de som uteksamineres jobb i politietaten.

Datalagringsdirektivet. Vi har fått på plass lovendringer for å gjennomføre EUs datalagringsdirektiv i norsk rett. Det vil gi politiet et nødvendig verktøy for å bekjempe alvorlig kriminalitet.

Utvidet straffansvar for organisert kriminalitet. Utviklingen innen organisert kriminalitet har gått i retning av små og store grupperinger, nettverk, og ulike organisasjonsformer. Vi har derfor utvidet «Mafiaparagrafen», slik at den i større grad enn i dag rammer dette og møter dagens virkelighet. Endringen trådte i kraft 21. juni i år.

Økt politibemanning. Det var over 2000 flere årsverk i politi- og påtalemyndigheten i oktober 2012 enn da vi tiltrådte høsten 2005. Det er satt av 150 millioner kroner i 2013 til å øke bemanningen i politiet slik at politidistriktene kan ansette de mange nyutdannede.

Politiet bedre rustet til å registrere hatkriminalitet. Vi vil ha mer detaljerte opplysninger om motivet bak hatkriminalitet. Målet er å kunne tallfeste hvor ofte kriminelle handlinger motivert av for eksempel antisemittisme forekommer. Det er innført en koding i politiets straffesaksregister av motiv knyttet til den kriminelle handlingen.

Politi og våpen. Vi vil gjennomgå reglene for politiets bruk av våpen. Derfor ser en arbeidsgruppe på behovet for å endre politiets våpeninstruks.

Kampen mot organisert kriminalitet. Vi har lagt fram stortingsmeldingen for en mer helhetlig tilnærming i kampen mot organisert kriminalitet.

Kriminalitetsforebyggende handlingsplan. Vi vil forebygge bedre. Forskning viser at tidlig innsats er avgjørende for å forebygge kriminalitet. Vi har lagt fram den kriminalitetsforebyggende handlingsplanen «Gode krefter».

Innsats mot økonomisk kriminalitet. Vi har lagt fram en handlingsplan mot økonomisk kriminalitet (2011).
I tillegg er Økokrim tilført 31 stillinger og Oslo politidistrikt 17 stillinger til innsats mot økonomisk kriminalitet. Økoteamene i politidistriktene har fått 10 stillinger.

Mobile vinningskriminelle. Vi har fått på plass en egen innsatsstyrke ved Kripos for å bekjempe mobile vinningskriminelle. Innsatsstyrken samarbeider nært med politidistriktene og Utrykningspolitiet.

Politiråd. Regjeringen har fått på plass politiråd i nærmere 400 kommuner over hele landet. Nærpolitiet og lokalpolitikerne kjenner mennesker og lokalmiljøet best. Gjennom politiråd kan de løse konflikter tidlig og forebygge kriminalitet og utrygghet.

Flere returer

Politiets arbeid på utlendingsområdet er styrket. Det er lagt til rette for økt kontroll i grenseområdene for å redusere antall asylsøkere som ikke kan dokumentere sin identitet. I tillegg har vi bygget opp et Nasjonalt ID-senter (NID).

Flere tvangsreturer. Personer som ikke oppfyller vilkårene for opphold i landet skal returneres raskt, helst frivillig, men om nødvendig med tvang. Derfor har regjeringen økt bevilgningen til Utlendingsdirektoratet og politiet med til sammen 20 millioner kroner i 2013 for å øke antall returer av utlendinger uten lovlig opphold. Antall tvangsreturer er mer enn doblet siden 2006.

Flere returer. Vi har senket terskelen for utvisning av EØS-borgere som begår kriminalitet. Retur av straffedømte skal prioriteres og vil være et tydelig signal til dem det gjelder.

Meldeplikt for kriminelle asylsøkere uten lovlig opphold. Politiet har fått mulighet til å pålegge meldeplikt eller bestemt oppholdssted til utenlandske asylsøkere uten lovlig opphold. Ved brudd kan fengsling vurderes mens utlendingssaken er til behandling. De nye bestemmelsene trådte i kraft 1. mars 2012.

Nye regler for politiets utlendingsinternat på Trandum. Regjeringen har fått på plass tydelige regler om rettigheter og om politiets kontroll- og maktbruk. I tillegg er det etablert et uavhengig tilsynsråd om skal gjennomføre tilsyn minst to ganger i året.

Trandum er utvidet. Regjeringen har fått på plass et nybygg for asylsøkere som har fått avslag på sin søknad og venter på transport ut av landet. Kapasiteten er utvidet til 137 plasser. Det er blant annet opprettet avdelinger for familier, enslige kvinner, og for enslige mindreårige asylsøkere. Dette vil legge til rette for flere returer.

Figur 1: Antall utlendinger som er uttransportert av politiet med tvang

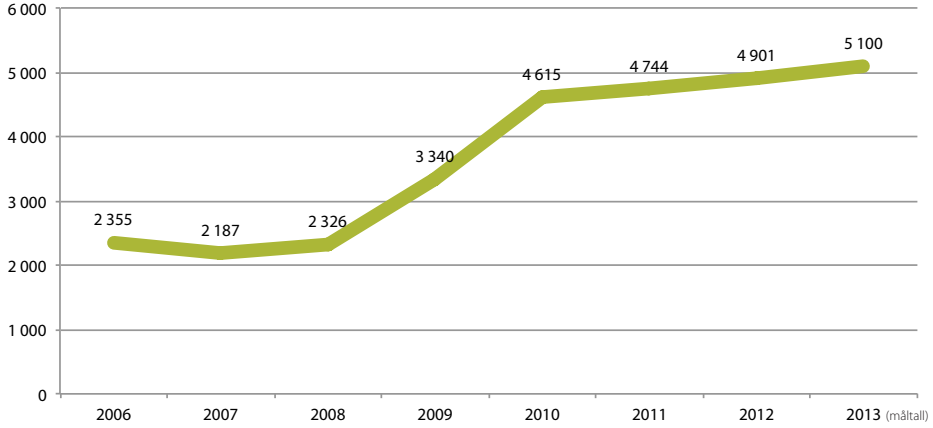

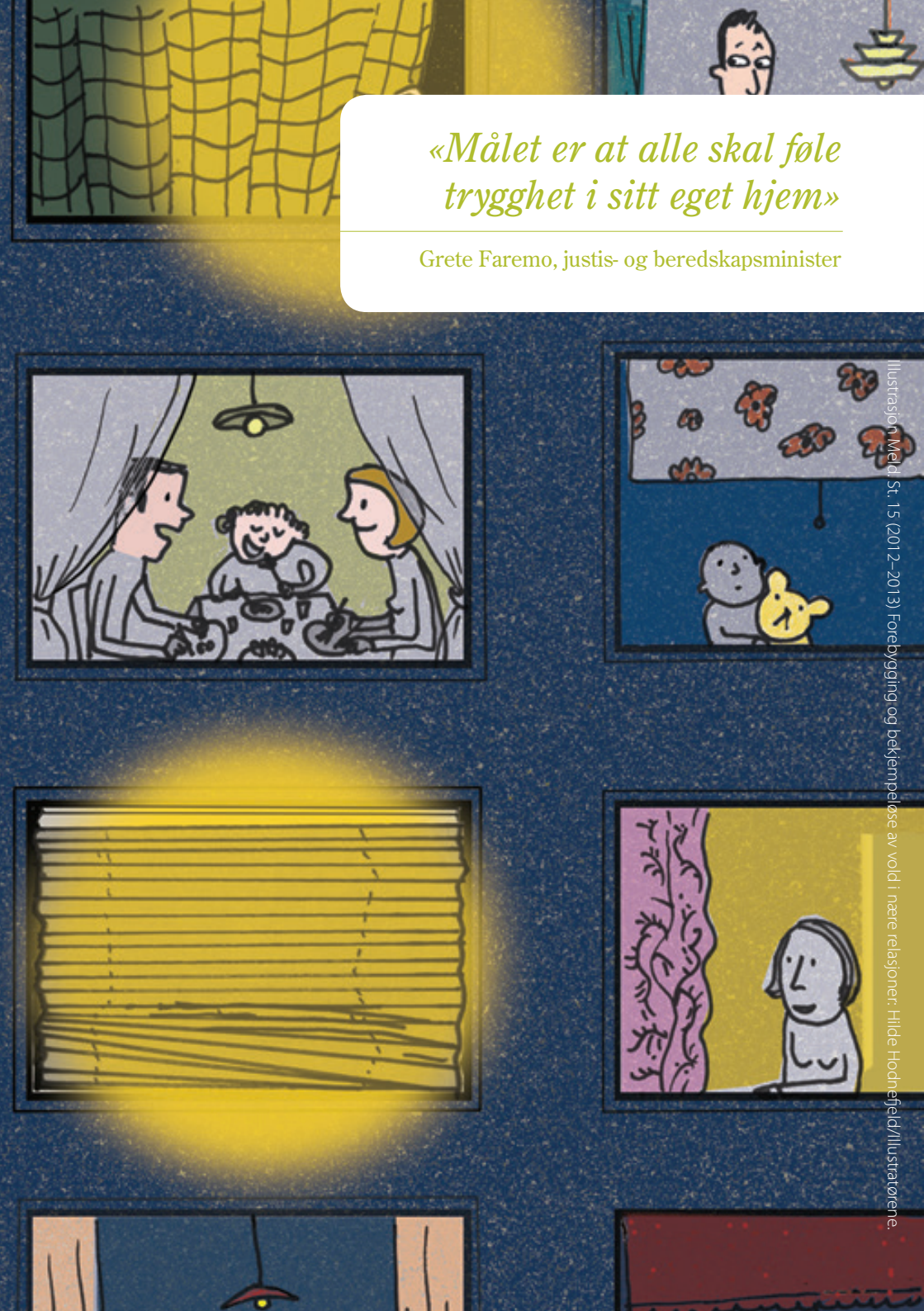

«Målet er at alle skal føle trygghet i sitt eget hjem»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Illustrasjon Meld. St. 15 (2012–2013) Forebygging og bekjempelse av vold i nære relasjoner. Hilde Hodnefjeld/Illustratørene.

Vold og overgrep – omsorg for ofre

Regjeringen arbeider målrettet mot vold og overgrep. Vi har blant annet skjerpet strafferammene, styrket ofrenes stilling, utvidet voldsofferer-statningen og lagt fram for Stortinget historiens første melding om vold i nære relasjoner.

Vold i nære relasjoner

Stortingsmelding mot vold i nære relasjoner. Med denne meldingen har vi tatt nok et krafttak mot vold i nære relasjoner, volden som lenge ble sett på som en privat sak. 75 millioner kroner er satt av. Et landsdekkende apparat for dem som lever et liv i frykt med vold er på plass. Meldingen følges opp med en handlingsplan til høsten.

Flere tusen lever med vold. Vi gjennomførte i fjor den fjerde voldsmålingen for å sikre offentlig oppmerksomhet rundt den volden som ofte omtales som «skjult». Målingen viser at politi og hjelpeapparat i løpet av en tilfeldig valgt uke registrerte 2128 henvendelser. 908 barn var berørt.

Familievold koster samfunnet flere milliarder årlig. Vi ønsket å få svar på hva vold i nære relasjoner koster samfunnet. Vista Analyse beregnet at familievolden koster mellom 4,5 - 6 milliarder kroner i året (2012). Det offentliges kostnader ved å forebygge og behandle konsekvensene utgjør 2 - 2,4 milliarder kroner i året.

Partnerdrapsforskning. Vi har tatt initiativ til et treårig forskningsprosjekt. Målet er å identifisere risikofaktorer slik at vi kan forebygge bedre. Det innebærer en kartlegging av drapssaker der gjerningspersonen er offerets nåværende eller tidligere partner.

Politiet er gitt bedre verktøy for å hindre partnerdrap. Vi har gitt alle politidistrikt et verktøy som forebygger partnerdrap (SARA). Det består av 15 risikofaktorer som gjør politiet bedre i stand til å bedømme risikoen for partnervold. Slik kan målrettede beskyttelsestiltak settes inn tidligere.

Omvendt voldsalarm. Vi har gitt bedre beskyttelse til personer som utsettes for vold eller trusler om vold fra nåværende eller tidligere samlivspartner. Omvendt voldsalarm innebærer at overgriper må bruke alarm. Loven trådte i kraft i februar i år.

Bedre mobile voldsalarmer. Vi har sikret ofre for vold og trusler bedre voldsalarmer. Mobile voldsalarmer inngår som ett av flere beskyttelsestiltak politiet kan iverksette.

Familievoldskoordinatorer og egne team. Vi har pålagt alle politidistrikter å ha minst en familievoldskoordinator i full stilling, som også skal koordinere saker med seksuelle overgrep.
I de største politidistriktene har vi fått på plass egne team. Dette skal legge til rette for at den voldsutsatte møtes med forståelse, kunnskap og innsikt fra politiet – både menneskelig og politifaglig.

Lokale handlingsplaner mot familievold. Vi har kommet med en klar oppfordring til alle ordførere om å lage lokale handlingsplaner mot vold i nære relasjoner. Det er utarbeidet en veileder, og regionale ressurssentre om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging, RVTS, bistår kommunene i arbeidet.

Nytt tilbud for voksne. Gode erfaringer med barnehusene gjør at vi nå vil teste en lignende modell for voksne. Sverige har god erfaring med at politi og tjenesteapparat gir bistand til voldsutsatte i samme lokaler ("Karin" i Malmø). Vi vil nå prøve ut et slikt tilbud i Norge.

Barn

Styrker barnehusene. Vi vil at enda flere barn utsatt for vold og overgrep skal få hjelp, omsorg og behandling hos Statens Barnehus. Derfor oppretter vi to nye barnehus i år – ett i Sandefjord og ett i Bodø. Da har vi fått på plass ti hus. Bemanningen økes kraftig fra dagens 47 stillinger til totalt 74. 25 millioner kroner er bevilget i 2013.

Dommeravhør av barn. Vi ser på reglene for dommeravhør av barn for å styrke barns rettssikkerhet. Et utvalg foreslår blant annet at ansvaret for å avhøre barn overføres fra domstolene til politiet. Det kan gjøre det enklere å beramme avhør raskt. Dette og andre forslag er nå til behandling.

Bedre rettssikkerhet ved uventet og plutselig barnedød. Vi har gitt politiet plikt til å etterforske når barn under 18 år dør plutselig og uventet. Dette er ledd i regjeringens arbeid med å avverge og avdekke tilfeller av vold og overgrep mot barn.

Bistandsadvokat for drepte barn. For å styrke rettssikkerheten til barn som blir utsatt for vold fra egen familie, vil vi innføre en ordning der en advokat skal ivareta det drepte barnets interesser under etterforskning av saken. Vi er bekymret over at saker er blitt henlagt, på grunn av at offeret ikke har hatt noen til å tale sin sak.

Bedre beskyttelse av barn på internett. Vi har fått på plass et nytt straffebud for å beskytte barn mot seksuelle overgrep. Grooming-paragrafen rammer dem som bygger opp et tillitsforhold med et barn, typisk via chattekanaler på internett, med tanke på senere å begå overgrep mot barnet.

Rød knapp og filter mot seksuelle overgrep. Vi har fått på plass en såkalt "Rød knapp", hvor melding kan sendes direkte til politiet om seksuell utnytting av barn, menneskehandel og rasistiske ytringer på internett. Kripos har utviklet et internettfilter som blokkerer sider med seksuelle overgrep mot barn, i samarbeid med internettleverandører i Norge.

Global allianse mot overgrepsbilder på Internett. Norge har inngått en internasjonal samarbeidsavtale om å bekjempe seksuell mishandling av barn på internett. Så langt deltar 48 land i det globale samarbeidet.

Regjeringen har styrket barns personvern. Vi har styrket barns personvern, spesielt ved bruk av internett. Nye regler for å beskytte barns personopplysninger og en modernisering av reglene om kameraovervåkning trådte i kraft i april 2012.

Bedre hjelp til utsatte for barnebortføring. Vi vil gi best mulig hjelp og oppfølgning i barnebortføringssaker Derfor har vi satt ned en arbeidsgruppe som skal foreslå tiltak for å få til bedre behandling.

Utvidet straffansvar ved internasjonal barnebortføring. Fra mai 2012 ble det straffbart for begge foreldre å bortføre barn til utlandet. Før det kunne den som barnet bodde fast hos bortføre barnet til utlandet uten straferettslige konsekvenser.

Figur 2: Antall anmeldelser av mishandling i familieforhold

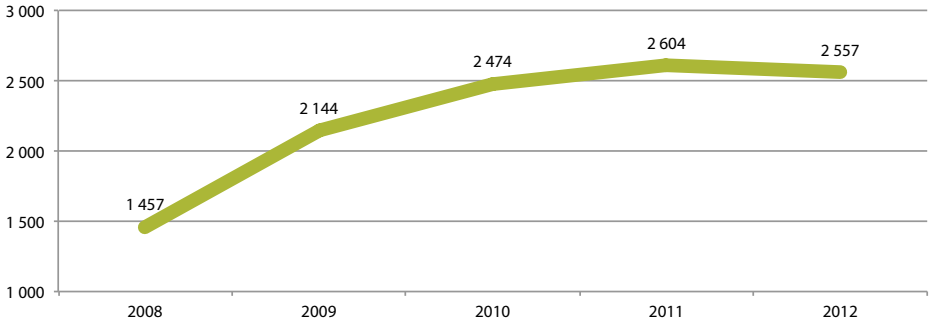

Prosentvis endring 2008–2012: 75,5

Voldtekt

Handlingsplan mot voldtekt. Vi har utarbeidet en handlingsplan med 35 tiltak for å bekjempe voldtekt. Slik vil vi styrke forebyggingen, gi bedre bistand og øke kvaliteten i straffesaksbehandlingen.

Endre definisjonen av voldtekt. Vi vil gjøre «manglende samtykke» til et vilkår for å kunne straffe for voldtekt. I dag kreves «bruk av trussel eller makt». Slik vil vi bedre sikre at alle tilfeller av ufrivillig seksuell omgang omfattes av straffeloven. Saken er nå til behandling i departementet.

Voldtekt skal oppklares. Voldtektssakene er krevende å etterforske. Derfor har vi styrket kompetansen i politiet slik at den viktige første fasen blir ivaretatt. Det er også laget en nasjonal veileder med sjekkliste og tiltak som er lett tilgjengelig for politidistriktene.

Tilrettelagt dialog i voldtektssaker. I januar 2013 satte vi i gang et treårig forsøksprosjekt om tilrettelagt dialog i voldtektssaker. Det vil si at offer og overgriper møtes til samtale. Forsøket gjennomføres av RVTS-Midt i samarbeid med konfliktrådet i Sør-Trøndelag og Støttesenteret for fornærmede i straffesaker.

Styrket voldtekstgruppen ved Kripos. Vi har styrket Kripos med 16 årsverk til voldtektsgruppa. Gruppa har nå blitt et nasjonalt kompetansesenter for oppklaring av seksualforbrytelser.

Skjerpet lovverk

Grove forbrytelser skal ikke foreldes. Vi vil fjerne foreldelsesfristen for drap og for seksuelle overgrep mot barn. Vi tar sikte på å fremme et lovforslag i løpet av året.

Skjerpet straff for vold og overgrep. Vi har sørget for en betydelig skjerping av straffenivåene i alvorlige voldssaker og for seksuallovbrudd. Minstestraffen er hevet fra to til tre år for voldtekt, og fra seks til åtte år for drap. Endringene er tatt inn i gjeldende straffelov og tråde i kraft i 2010.

Skjerpet straff for familievold. Strafferammen for vold i nære relasjoner er skjerpet fra to til tre års fengsel. Grove tilfeller kan straffes med inntil seks års fengsel. Virkeområdet for bestemmelsen er utvidet, blant annet ved at fraskilte ektefeller, stebarn og slektninger i rett oppstigende linje også vernes. Reglene trådte i kraft i 2006.

Ulovlig å tie om overgrep. Plikten til å avverge alvorlige straffbare forhold trådte i kraft i 2010. Bestemmelsen innebærer at man har en plikt til å kontakte politiet eller på annen måte forsøke å avverge en alvorlig straffbar handling hvis man mener det er mest sannsynlig at handlingen vil bli gjennomført.

Foreldelsesfrist. Vi vil at foreldelsesfristen i flere tilfeller enn i dag skal begynne å løpe når offeret er blitt 18 år. Dette for å sikre barn utsatt for overgrep, mulighet til å få straffeforfulgt sin sak når de er gamle nok til å ha reell mulighet til å anmelde forholdet. Saken er til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet.

Seksuelle overgrep mot barn under 14 år. Vi har foreslått en bestemmelse i straffeloven som sier at all seksuell omgang med barn under 14 år defineres som voldtekt.

Ytringer på internett. Vi har gjort det mulig å straffe ytringer på internett. Det betyr at det også på nett kan være straffbart å drive sjikane, krenkelser av privatlivets fred og oppfordring til straffbare handlinger. Dette gjelder fra mai 2013.

Hatkriminalitet i straffeloven. Vi vil at hatkriminalitet skal straffes hardere, og vi har derfor utvidet bestemmelsen om skjerpet straff for enkelte voldshandlinger. Det vil være skjerpende om en voldshandling har bakgrunn i offerets religion eller livssyn, seksuelle legning eller nedsatte funksjonsevne. Endringene trådte i kraft 21. juni.

Nytt straffebud mot personforfølgelse. Personforfølgelse er invadering av privatlivet, og vi ønsker å få på plass en egen lovbestemmelse som fanger opp problemet. Arbeidet med å endre straffeloven for å synliggjøre og skjerpe det strafferettslige vernet mot personforfølgelse (stalking) er i gang.

Økt innsats mot kjønnslemlestelse. Vi har hevet strafferammen for kjønnslemlestelse, og innført rett til gratis juridisk bistand til å vurdere anmeldelse. Vi har også endret reglene slik

at foreldelsesfristen for kjønnslemlestelse ikke skal begynne å løpe før fornærmede fyller 18 år. Vi la fram en egen handlingsplan mot kjønnslemlestelse og tvangsekteskap i 2012.

Forbud mot kjøp av sex i Norge og i utlandet. Et forbud mot kjøp av sex trådte i kraft 1. januar 2009. I 2012 ble 368 personer anmeldt. Vi vil sette i gang et arbeid for å evaluere sexkjøpsloven.

Styrke ofrenes stilling

Ofrenes stilling i straffesaker er styrket. Vi har gitt fornærmede rett til gratis advokathjelp både før anmeldelse gis og under arbeidet med en anmeldelse, på en rekke nye saksområder. Dette gjelder voldtekt, vold i nære relasjoner, menneskehandel, tvangsekteskap, kjønnslemlestelse og en rekke seksualforbrytelser. Etterlatte har rett til bistandsadvokat i flere saker, rett til kontaktperson i politiet og møte med aktor før hovedforhandling i visse saker. Endringene kom på plass i 2008.

Flere får rett til voldsoffererstatning. Vi har sørget for at barn som er vitne til vold, etterlatte og søsken til drapsofre og mennesker som får personskade på grunn av alvorlige trusler, har rett til voldsoffererstatning. Ofre for menneskehandel, vold i nære relasjoner og alvorlige trusselhandlinger er også omfattet. Vi har også innført en foreldelsesregel, slik at det er tilstrekkelig at søknaden fremsettes før skadelidte fyller 21 år.

Hevet den øvre grense for voldsoffererstatning. Vi har hevet den øvre grensen flere ganger, sist i mars 2012. Da ble grensen hevet til 60 G på vedtakstidspunktet, og det ble gitt adgang til å fravike den i særlige tilfeller. Personer som har bistått ofre for voldshandlinger kan også ha krav på erstatning. Disse endringene har virkning for alle hendelser fra 1. januar 2011.

Gratis støttetelefon for kriminalitetsofre. En landsdekkende støttetelefon for kriminalitetsofre ble åpnet i 2008. Telefonen 800 40 008 betjenes av Rådgivningskontorene for kriminalitetsofre.

Mer informasjon til fornærmede. Vi har utvidet varslingsplikten slik at fornærmede og etterlatte informeres bedre om gjerningspersonens løslatelse og gjennomføring av straff utenfor fengsel.

Styrker innsatsen mot menneskehandel. Vi har lagt fram 35 tiltak for å bekjempe menneskehandel i en handlingsplan som kom i 2010. Vi har blant annet fått på plass muligheten for anonym vitneføresel i slike saker.

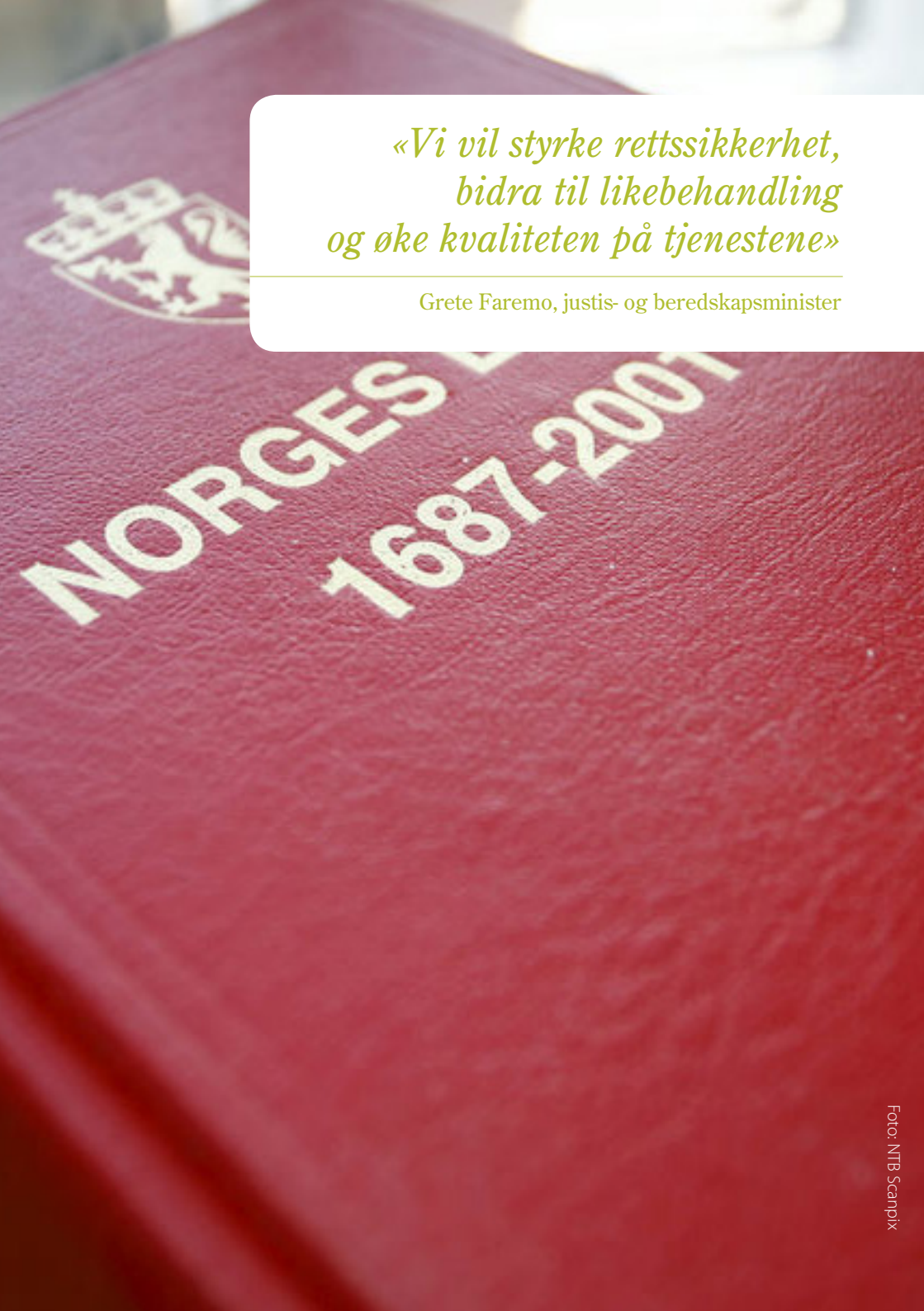

«Vi vil styrke rettssikkerhet, bidra til likebehandling og øke kvaliteten på tjenestene»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: NTB Scanpix

Styrket rettssikkerhet – sivilrettslige tiltak

Regjeringen ønsker gjennom sivilrettslige tiltak å redusere fattigdom, styrke rettssikkerheten og sørge for rettferdige ordninger og enklere tilgang til rettshjelp.

Skjerpet lovverk

Ny arvelov. Vi vil ha en ny arvelov tilpasset utfordringene i dagens samfunn. Derfor har vi oppnevnt et utvalg som skal levere forslag til endringer i løpet av året.

Styrkede rettigheter for samboere. Vi har gitt samboere med felles barn omfattende rettigheter og et arverettslig vern som er unikt i europeisk sammenheng. Loven trådte i kraft1. juli 2009.

Raskere å løse tvister. Vi har sørget for raskere, billigere og enklere tvisteløsninger med ny tvistelov som trådte i kraft i 2008. I forbindelse med loven ble det investert i teknisk utstyr som lydopptak, videokonferanseutstyr og elektronisk samhandling.

Reglene for advokatvirksomhet. Vi har satt ned et utvalg som skal gjennomgå dagens regelverk for advokater og andre som yter rettshjelp. Utvalget skal levere innen 2. mars 2015.

Enklere aksjelov. Vi har gjort det enklere og billigere å stifte og drive aksjeselskaper. Lovendringene vil medføre besparelser for næringslivet på anslagsvis 500 millioner kroner. Endringene har nylig trådt i kraft. Reduksjon av kravet til aksjekapital fra 100 000 kroner til 30 000 kroner trådte i kraft 1. januar 2012.

Ny offentlighetslov. Vi har styrket folks rett til dokumentinnsyn i forvaltningen. En ny offentlighetslov med forskrift trådte i kraft 1. januar 2009.

Utvalg gjennomgår tomtefesteloven. Regjeringen har satt ned et utvalg som skal foreslå endringer i tomtefesteloven. Reglene for forlengelse av feste for bolighus og fritidshus skal gjennomgås. Utvalget skal levere innen 1. oktober 2013.

Ny varemerkelov. Regjeringen har sørget for en moderne og oppdatert varemerkelovgivning med ny varemerkelov som trådte i kraft i 2010.

Styrket bekjempelse av piratkopiering. Vi har styrket mulighetene for å bekjempe piratkopiering og varemerkeforfalskning. Lovendringene trådte i kraft 1. juli 2013.

Kvinnediskriminering inn i menneskerettsloven. Vi har sørget for at FNs kvinnediskrimineringskonvensjon er blitt inkorporert i norsk lov gjennom menneskerettsloven. Det betyr at konvensjonen gjelder som norsk lov. Lovendringen trådte i kraft 19. juni 2009.

Forbrukerrettigheter

Ny vergemålsreform. Vi styrker rettssikkerheten til personer som ikke kan tale sin egen sak. Nye regler trådte i kraft 1. juli 2013. De kommunale overformynderiene legges ned og ansvar og oppgaver overføres til Fylkesmannen. Vi går fra om lag 420 enheter til 18. Det vil bidra til mer likebehandling og økt kvalitet.

Reduksjon av fattigdom. Vi vil skjerme mennesker med gjeldsproblemer mot høye gebyrer ved tvangsinndrivelse av misligholdt gjeld. I 2007 reduserte vi gebyret for utleggsbegjæringer. Samlet betyr dette en nedgang i gebyrinntektene for staten på over 230 millioner. Reduksjonen er et viktig tiltak for å redusere fattigdom.

Forbrukervern mot gjeldsproblemer. Vi har gitt bankene plikt til å fraråde forbrukere å ta opp kreditt som kan være en for stor økonomisk belastning for forbrukerens økonomi. Lovendringen trådte i kraft 1. januar 2009.

Styrket forbrukerbeskyttelse. Vi har fått på plass en lov som bidrar til å forhindre at forbrukere havner i gjeldsproblemer de ikke kan håndtere. Dette er en del av regjeringens samlede innsats mot fattigdom. Lovendringen innebærer blant annet en utvidelse av opplysningsplikten før avtale om kreditt inngås.

Rettshjelp til de som trenger det. Vi har gjennomført et toårig pilotprosjekt med fri rettshjelp i 40 kommuner. En evaluering av prosjektet pågår.

Opprettelse av stiftelsesklagenemnd. Vi vil opprette en egen klagenemnd som skal behandle klager på vedtak truffet av Stiftelsestilsynet. Det vil bidra til effektiv og rettssikker behandling av stiftelsessakene. Forslaget har vært på høring, og det arbeides nå med et lovendringsforslag.

Forbedring av rettferdsvederlagsordningen (billighetserstatning). Vi har redusert saksbehandlingstiden for søknader om rettferdsvederlag. Dette er vederlag til personer som har kommet spesielt uheldig ut i forhold til andre det er naturlig å sammenligne seg med. I saker der Statens sivilrettsforvaltning er eneste faginstans ble sakene gjennomgående behandlet innen seks måneder i 2012, mot ett år i 2007.

Utvalg har vurdert regler for personskadeerstatninger. Et utvalg har sett på reglene for utmåling av personskadeerstatninger. Saken er til behandling.

Styrking av boligkjøperes stilling. Vi har gitt boligkjøpere bedre vern ved bruk av entreprenører. Garantien som entreprenøren plikter å stille etter bustadsoppføringslova skal gjelde for fem år i stedet for to år. Størrelsen på garantien er også utvidet. Endringen trådte i kraft 1. juli 2011.

Finnmarkskommisjonen. Finnmarkskommisjonen ble oppnevnt i mars 2008 for å kartlegge eksisterende rettigheter i Finnmark i de områdene som Finnmarkseiendommen har overtatt fra Statskog SF. Så langt har kommisjonen kartlagt rettigheter i feltene Stjern-øya/Seiland og Nesseby.

Oppfølging av Samerettsutvalget II. Regjeringen arbeider med oppfølging av samerettsutvalget utredning. Utredningen omhandler samers rett til land og naturressurser i de tradisjonelle samiske områdene sør for Finnmark.

«Vi skal hjelpe dem som har rett til beskyttelse – andre må så raskt som mulig forlate landet, slik at ventetiden blir kortest mulig, både for dem som skal reise og for dem som faktisk trenger hjelp.»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Meld. St. 27 (2011–2012) "Barn på flukt": Bidrag til tegnekonkurranse for barn i asylmottak 2011

En konsekvent, rettferdig og rettssikker asylpolitikk

Vi fører en konsekvent, rettferdig og rettssikker asylpolitikk forankret i Norges internasjonale forpliktelser. Effektiv og rask saksbehandling er mer humant både for de som får opphold og for de som skal forlate landet.

Barns beste

Barn på flukt. Stortingsmeldingen «Barn på flukt» skal sikre likebehandling og en praksis som ivaretar hensynet til barnets beste. En rapport fra UNE fra juni 2013 viser at flere barn og deres familier får oppholdstillatelse som følge av barnets tilknytning, enn hva som var situasjonen før meldingen ble lagt frem.

15-månedersregel for klagesaker. Vi har gitt mulighet for automatisk opphold i Norge til barn og utlendinger med barn som ikke har fått sin klagesak etter søknad om beskyttelse (asyl) avgjort av UNE innen 15 måneder. Endringen trådte i kraft 1. januar 2013 og gjelder for saker som kommer til UNE etter dette.

Begrunnelsesplikt. Vi har innført en begrunnelsesplikt i utlendingssaker. I et vedtak skal det fremgå hvilke vurderinger som har vært foretatt av barnets situasjon – også når barnet ikke selv er part i saken, for eksempel når vedtaket gjelder nær familie.

Økt tilskudd til barn og unge i asylmottak. Vi vil gi barn og unge i mottak en så meningsfylt og normalisert hverdag som mulig. Siden 2006 har vi gitt midler til aktivitetstilbud. Vi økte den månedlige pengesummen til barn og unge mellom 6 og 17 år fra 1. januar 2013. De mellom 11 og 17 år får 700 kroner mer og de mellom 6 og 10 år får 300 kroner mer i måneden.

Omsorgstilbud for enslige mindreårige i hjemlandet. For å få ned antall enslige mindreårige som lever på flukt, vil vi etablere omsorgstilbud i opprinnelsesland. I første omgang gjelder dette Afghanistan og Nord-Irak. Målgruppen vil være unge mennesker som ikke har et beskyttelsesbehov og hvor eneste grunnlag for opphold i Norge er fravær av omsorgspersoner i hjemlandet. Tilbudet skal bestå av bolig, omsorg og utdanning/yrkesopplæring.

Bedre tilbud på mottak. Vi vil ha bedre innhold og organisering av mottakstilbudet for dem som søker asyl i Norge. Vi ser blant annet på hvordan vi kan styrke helsetilbudet til sårbare asylsøkere.

Effektive returer

Kortere ventetid. Vi har styrket kapasiteten i Utlendingsdirektoratet (UDI) og Utlendingsnemnda (UNE). Gjennom EFFEKT-programmet er det innført nye IKT-løsninger for hele utlendingsforvaltningen som vil bidra til mer effektiv saksbehandling.

Flere returer av utlendinger uten lovlig opphold. Vi vil at flest mulig personer uten lovlig opphold i Norge skal returnere frivillig. Dette er den beste løsningen for utlendingen og som oftest også det minst kostnadskrevende alternativet for staten.

Figur 3: Assisterte, frivillige returer

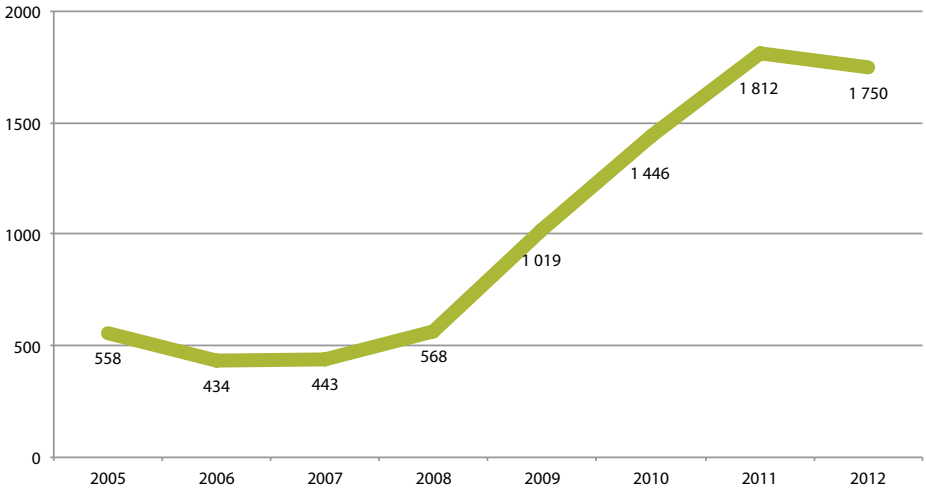

I 2012 ble om lag 2 500 asylsøkere med avslag tvangsutsendt. Antall assisterte frivillige returer er mer enn tredoblet fra 2005 til 2012. I fjor returnerte 1750 personer frivillig.

Kriminelle asylsøkere sendes rett hjem. Retur direkte til hjemlandet vil gjøre Norge til et mindre attraktivt land for kriminelle asylsøkere**.** Derfor har vi bestemt at UDI skal behandle asylsøknadene til kriminelle asylsøkere som egentlig skulle blitt behandlet etter såkalt Dublin-prosedyre, og dermed skulle blitt sendt tilbake til det landet i Europa de først søkte asyl i.

Innstrammingstiltak. For å begrense asylstrømmen har vi blant annet innført hurtigprosedyrer, strammet inn i muligheten for arbeidstillatelse og gjennomført uttransporter. Siden 2010 har antallet irakiske asylsøkere blitt redusert med over 50 prosent.

Antall asylsøkere til Norge går ned. Antall asylsøkere i 2012 var 9 785, omtrent 8 prosent flere enn i 2011, men noe færre enn i 2010. Prognosen for 2013 er 11 000 asylsøkere.

Figur 4: Antall asylsøkere til Norge

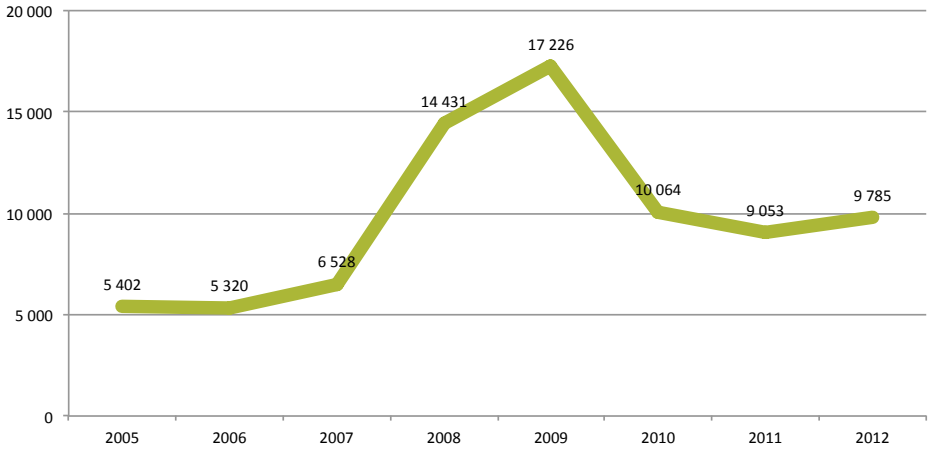

Skjerpet lovverk

Ny utlendingslov. Vi har fått på plass en ny utlendingslov som tydeliggjør hvem som har rett til beskyttelse, og som strammer inn adgangen til familieinnvandring. Den nye loven og forskriften legger større vekt på barns situasjon enn tidligere regelverk. Loven trådte i kraft januar 2010.

Skjerpede regler for familieetablering. Vi innførte fireårskrav for familieetablering i januar 2010. Det innebærer at personer som selv er flyktninger, har opphold på humanitært grunnlag eller har opphold på grunn av familieinnvandring, må ha fire års arbeid eller utdanning i Norge før det kan gis familieetablering til ektefelle eller samboer.

Utvidet adgang til bruk av tvangsmidler. Vi har gitt politiet mulighet til å bruke tvangsmidler overfor utlendinger som skjuler sin identitet, unndrar seg utsendelse eller begår kriminalitet. Dette gjelder blant annet meldeplikt eller pålegg om et bestemt oppholdssted overfor utlendinger som er asylsøkere eller har ulovlig opphold, og som begår straffbare handlinger som kan medføre høyere straff enn seks måneder fengsel.

Høyere straff for utlendinger som returnerer ulovlig. Vi vil heve strafferammen for brudd på innreiseforbud fra seks måneder til to år. Forslaget ble fremmet for Stortinget i juni i år.

Au pairer

Bedre råd og veiledning til aupairer. For å styrke kulturaspektet og hindre at au pairer blir utnyttet som billig arbeidskraft, er det opprettet en tjeneste som skal gi veiledning, råd og assistanse til au pairer og vertsfamilier.

Karanteneordning for vertsfamilier. Vi har innført karantene for vertsfamiler som misbruker aupairordningen. Dersom det er fattet vedtak om karantene, vil det ikke kunne innvilges oppholdstillatelse til aupair i en nærmere bestemt periode.

«Vi ønsker en kriminalomsorg som utvikler mennesker, hindrer tilbakefall og skaper mer trygghet»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: Kriminalomsorgsdirektoratet

Økt kapasitet – bedre innhold i soningen

Bedre innhold i soningen og tiltak for bolig, arbeid, utdanning og rusmestring skal gi et tryggere samfunn gjennom å redusere tilbakefall og gjengangerkriminalitet.

Kortere soningskø. Vi har redusert soningskøen kraftig. Alternativ straff som fotlenkesoning har økt kapasiteten med 237 plasser, i tillegg til at vi har sørget for 513 nye fengselsplasser. Totalt har vi økt kapasiteten med 750 plasser.

Figur 5: Antall personer i soningskø 2005–2013

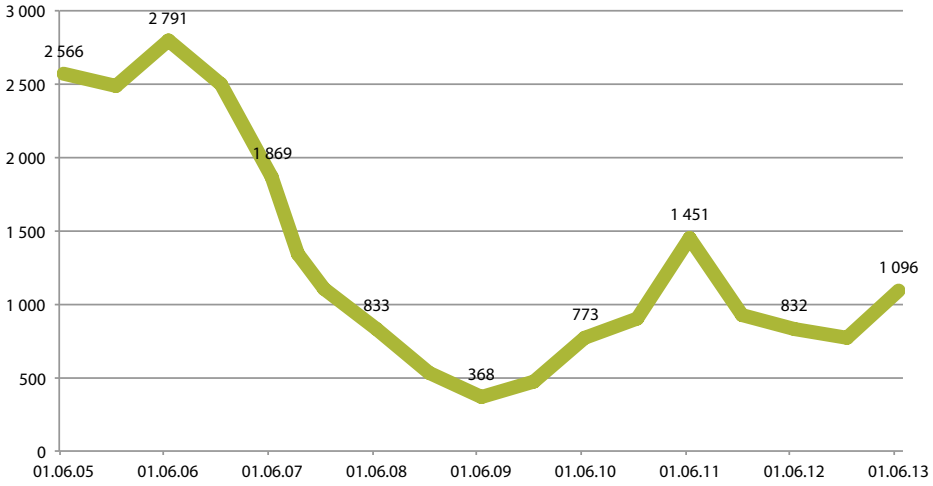

Halden fengsel. Vi åpnet nytt fengsel i Halden i 2010 med 251 plasser. Fengselet har besøkshus og familiebesøksrom, og er laget for å gi et best mulig aktivitetstilbud. Det er etablert servicetorg der det offentlige hjelpetilbudet får mulighet til å komme på banen før løslatelse.

Varetektssituasjonen. For å sette kriminalomsorgen i stand til å stille varetektsplasser til rådighet for politiet og unngå ny soningskø, satser vi på økt soningsoverføring og mer bruk av alternative straffereaksjoner. Vi vil blant annet ta i bruk elektronisk kontroll som alternativ til varetektsfengsling fra 1. januar 2014.

Større kapasitet i kriminalomsorgen. Kriminalomsorgens sentrale forvaltning har utarbeidet en plan for å øke den totale kapasiteten i kriminalomsorgen. Forslagene er nå til vurdering i Justis- og beredskapsdepartementet.

Flere utdannes. Vi vil ha en mer effektiv straffesakskjede og har økt opptaket både til fengselsutdanningen og til politiet. Nok fagutdannet personell i kriminalomsorgen er viktig for å sikre godt innhold i straffegjennomføring. Fengselsbetjentutdanningen er godkjent som høgskoleutdanning. Første kull ble tatt opp i januar 2012.

Bøtetjeneste. I 2011 la vi grunnlaget for å fjerne den siste form for gjeldsfengsel, ved at bøtetjeneste ble lovfestet som et alternativ til fengsel for den som ikke kan betale. Det betyr at boten kan gjøres opp gjennom samfunnsnyttig arbeid. Lovendringen er ikke trådt i kraft.

Slutt på tidlig løslatelse og dublering. Siden vi har nådd målet om å redusere soningskøen, avsluttet vi fremskutt løslatelse fra og med 1. juni 2009. Det samme gjelder dublering i fengslene. Dublering var en ordning der to innsatte deler en celle beregnet kun for én person.

Raskere soningsoverføring for utenlandske innsatte. Vi vil at utlendinger som har begått kriminalitet skal straffeforfølges og deretter sendes ut av landet så raskt som mulig. Så langt i 2013 er ni personer overført og ytterligere elleve saker venter på uttransport (per juni 2013).

År	**Overføringer**
2010	41 overføringer
2011	52 overføringer
2012	48 overføringer

Beregninger viser at de 48 overførte dommene i 2012 har gitt en innsparing på 33046 fengselsdøgn, noe som tilsvarer 90 fengselsplasser i et år for norsk kriminalomsorg.

Bilateral avtaler om soningsoverføring. Det er inngått bilaterale avtaler med Thailand, Romania, Latvia og Litauen. Avtalene med Romania, Latvia og Litauen bygger på EUs rammebeslutning om soningsoverføring og forventes å effektivisere saksbehandlingen.

Kongsvinger fengsel for utenlandske innsatte. I løpet av 2013 vil Kongsvinger fengsel, avdeling Vardåsen, bli forbeholdt utenlandske mannlige innsatte som skal utvises og transporteres ut av Norge ved løslatelse, eller overføres til soning i hjemlandet. Vardåsen skal også ta imot innsatte som sitter i varetekt.

Alternativ straff som virker

Vi satser på å styrke innholdet i soningen for å hindre tilbakefall til ny kriminalitet. Rundt halvparten av alle innsatte har et rusproblem, er kronisk syke eller var uten jobb ved fengsling. Alternative soningsformer vil gi flere straffedømte en ny mulighet.

Omfattende reform av kriminalomsorgen. Vi har lagt fram en stortingsmelding som staker ut en ny kurs for kriminalomsorgen. Meldingen beskriver nye tanker omkring norsk straffegjennomføring, hvordan vi kan finne andre og bedre måter å straffe lovbrudd på og hvordan gi barn et alternativ til fengsel.

Styrket innholdet i soningen. Alle som gjennomfører fengselsstraff i Norge skal tilbake til samfunnet. God opplæring er et viktig virkemiddel for å mestre livet etter soning. Vi har økt bevilgningene til opplæring, bibliotek, fengselspresttjeneste og helsetjenesten for innsatte med om lag 117 millioner kroner.

Undervisningstilbud. Vi har fått på plass undervisningstilbud og bibliotek i alle landets 44 fengsler. Innsatte låner 20 ganger flere bøker og andre medier enn befolkningen forøvrig.

Innsatte foreldre får mer tid med egne barn. Vi har etablert besøkshus eller besøksleiligheter ved åtte fengsler. Fire tillater overnatting for familier med barn. I 2011 ble nye besøkslokaler ferdigstilt i Oslo fengsel.

Elektronisk hjemmesoning. Vi har fått på plass en human straffegjennomføring som virker. I snart fem år har domfelte i Norge kunnet sone straffen hjemme med en elektronisk lenke rundt ankelen. Totalt 9200 domfelte har søkt, og over 5000 har gjennomført hele eller deler av straffen. En evaluering viser at det er lite tilbakefall. Kun 10 prosent blir dømt på nytt etter to år.

Narkotikaprogram med domstolskontroll. Vi har satt i gang en prøveordning i Oslo og Bergen der rusmisbrukere kan dømmes til et rehabiliteringsprogram som vilkår for betinget dom. Vi vurderer å utvide ordningen til flere steder i landet og inkludere yngre lovovertredere. Prøveordningen varer ut 2014.

Tiltak for rusavhengige domfelte. Vi har etablert rusmestringsenheter ved 13 fengsler. Rusmestringsenhetene har totalt 148 plasser. I tillegg er det 28 plasser på Stifinner'n, som også er et tilbud for rusmiddelavhengige.

Økt bruk av soning i institusjon. Vi ønsker at flere skal kunne sone i behandlingsinstitusjon. Et eget rustiltak, Stifinner'n ble etablert på Bredtveit i 2008. Stifinner'n, et samarbeid mellom Oslo fengsel og Tyrilistiftelsen

Program mot ruspåvirket kjøring. Vi har gjort ordningen med promilleprogram permanent og utvidet ordningen til å inkludere kjøring påvirket av alle typer rusmidler.

Alkolås for promillekjørere. Vi vil gi de mest alvorlige promillekjørerne alkolås på bilen. Saken er nå til behandling i Justis- og beredskapsdepartementet.

Tilbakeføringsgaranti. Vi har opprettet servicetorg i de fleste fengslene, tilsatt 27 tilbakeføringskoordinatorer og styrket samarbeidet med NAV slik at de som skal løslate følges opp bedre enn før. Dette skal bidra til at innsatte får de samme rettighetene som andre norske borgere, blant annet mulighet til bolig, jobb og/eller utdanning, helsetjenester og økonomisk rådgivning ved gjeld.

Ungdom og straff

«Vi må møte alvorlig kriminalitet med en tydelig reaksjon – også når lovbryteren er under 18 år. Men for at reaksjonen skal virke, må den tilpasses ungdommens livssituasjon og behov»

Grete Faremo,
justis- og beredskapsminister

Regjeringen har arbeidet målrettet med tiltak overfor ungdom som begår kriminelle handlinger. Antall straffereaksjoner for ungdom mellom 15 og 18 år går ned og det er færre ungdommer i fengsel.

Nye regler for unge lovbrytere. Vi vil ha mer bruk av konfliktråd og flere metoder som gjenoppretter rett (restorative justice). Megling og stormøter demper konflikter og forebygger kriminalitet. En rekke lovendringer som vil styrke unge lovbryteres rettsstilling trådte i kraft i januar 2012.

Ungdomsstraff. Vi vil innføre ungdomsstraff for å redusere antall ungdommer i fengsel. Straffereaksjonen består av et ungdomsstormøte og en ungdomsplan og skal gjennomføres av konfliktrådene. Ungdomsstraffen er for de mellom 15 og 18 år som har begått alvorlig eller gjentatt kriminalitet. Straffen skal gjennomføres i konfliktrådet og forutsetter at det en egen ungdomskoordinator ved hvert konfliktråd.

Oppfølgingsteam. Vi vil styrke den helhetlige innsatsen overfor unge som begår gjentatt og alvorlig kriminalitet. Derfor har vi etablert oppfølgingsteam med forankring i tretten konfliktråd i tretten politidistrikter.

Ungdom i fengsel. Vi ønsker ikke at ungdom skal sitte i fengsel. Blant annet har vi begrenset adgangen til varetektsfengsling av unge under 18 år og sørget for at vilkårene for varetektsfengsling skal prøves minimum hver annen uke. Så langt i 2013 har det sittet mellom fire og fem ungdommer i fengsel. Per juni 2013 var det tre.

Egne ungdomsenheter. Noen ganger begår unge så alvorlig kriminalitet at det er nødvendig å skjerme samfunnet. Vi vil etablere to egne ungdomsenheter med til sammen 10 plasser. Enheten i Bergen åpnet i 2009 i midlertidige lokaler. Permanente lokaler med plass til fire ungdommer vil stå klar første halvår 2014. Det arbeides også med etablering av en tilsvarende enhet på Østlandet med seks plasser. I enhetene vil ungdommene få tett oppfølging.

Foto: Justis- og beredskapsdepartementet

Hurtigere, rettssikker straffe-sakskjede

Rask straffereaksjon er avgjørende for den alminnelige rettsoppfatning og for å hindre at lovbrytere begår ny kriminalitet. Overfor unge lovbrytere er det særlig viktig med rask, målrettet og effektiv reaksjon.

Ny straffelov. Vi har laget en ny straffelov som skal erstatte den fra 1902. Kvinner og barn har fått et sterkere strafferettslig vern. Loven er bedre tilpasset tiden vi lever i og har et mer moderne språk. Vi tar sikte på at loven skal tre i kraft i 2017.

Vesentlige endringer i ny straffelov har alt trådt i kraft. Vi har fått på plass nye bestemmelse om terror, skjerpet straff for vold og seksuallovbrudd og forbud mot identitetskrenkelse. Vi har også nye regler om datakriminalitet og kulturminnekriminalitet og har styrket vernet for personer med nedsatt funksjonsevne.

Nye straffebestemmelser. Vi har sørget for at det er blitt innført egne straffebestemmelser om folkemord, forbrytelser mot menneskeheten og krigsforbrytelser med en strafferamme på 30 år. Bestemmelsen trådte i kraft i 2008.

Administrative sanksjoner. Vi gjennomgår nå hvilke typer lovbrudd som bør straffeforfølges og hvilke som bør være gjenstand for andre typer sanksjoner. Forslagene vil bli fremmet for Stortinget.

Rettspsykiatriens rolle i straffesaker. Vi har oppnevnt et bredt sammensatt utvalg som skal gjennomgå straffelovens regler om utilregnelighet og bruken av rettspsykiatrisk sakkyndige i straffesaker. Utvalget skal levere i september 2014.

Ny særreaksjon for utilregnelige. Vi vil ha et tidsbegrenset tvungent opphold i psykisk helsevern for utilregnelige som begår vedvarende og samfunnsskadelig kriminalitet. Dette er en liten gruppe som i dag faller mellom to stoler – de som er for friske til tvungen behandling samtidig som utilregneligheit gjør at strafferettsapparatet ikke kan reagere. Saken er til behandling i departementet.

DNA for å oppklare mer. Vi har innført nye regler for økt bruk av DNA under etterforskning og i straffesaker. Det har gitt er mer effektiv etterforskning og økt oppklaring. Reglene trådte i kraft i 2008.

Datalagringsdirektivet. Vi har sørget for å gi politiet tilgang til trafikkdata gjennom å innføre en lagringsplikt for teletilbyder. Det vil gi politiet et nødvendig verktøy for å bekjempe alvorlig kriminalitet. Lovendringen som skal gjennomføre EUs datalagringsdirektiv i norsk rett skal tre i kraft i løpet av 2013.

Hurtigere straffesaksbehandling. En lov som forenkler behandlingen i tingretten trådte i kraft i 2009. Endringen innebærer at retten kan settes uten meddommere i foreleggssaker der strafferammen ikke overstiger bot eller fengsel i ett år.

Tiltak for å forhindre uriktige domfellelser. Etter frifinnelsene i straffesakene mot Fritz Moen har det vært viktig å sørge for tiltak som bidrar til at rettspleien tar lærdom av det som gikk galt og forhindre at noe liknende skjer igjen. Derfor har vi blant annet sørget for at rettsoppnevnte sakkyndige må ha skriftlig mandat, og at det nedfelles i lov at nedsatt funksjonsevne hos siktede kan være en særlig grunn til å oppnevne forsvarer. Det er også kommet på plass forskning, utdannings- og opplæringstiltak og andre lovendringer som kan bidra til å forhindre uriktige domfellelser.

Rett til å beskytte informasjon. Nye regler for å begrense adgangen til dokumentinnsyn og bevisførsel kom på plass i 2007. Det gir mulighet til å beskytte sensitiv informasjon gitt til politiet. Dermed kan informanter og vitner i større grad gi forklaringer uten frykt for identifikasjon og påfølgende represalier. Reglene hindrer også at kriminelle får kjennskap til politiet metodebruk.

Bedre beskyttelse av kilder og informanter. Vi har gjort det enklere for politi og påtalemyndighet å beskytte kilder og informanter. Vi har blant annet gitt påtalemyndigheten en videre adgang til å holde identiteten til vitner utenfor innsyn og utvidet muligheten for anonym vitneførsel.

Domstolene. Det er viktig å sikre innbyggerne god tilgang til domstolene og sørge for rask saksbehandling. Tilgjengelige, effektive domstoler med høy kvalitet på avgjørelsene er vesentlig for den enkeltes rettssikkerhet. I 2010 ble det bevilget midler til investering i videokonferanseutstyr i domstolene. Videokonferansen vil gjøre straffesaksbehandlingen mer effektiv og domstolene mer tilgjengelige.

Økt bruk av konfliktråd. Vi har over lengre tid styrket konfliktrådene og metoder som faller inn under betegnelsen *gjenopprettende prosess (restorative justice)* som reaksjon overfor unge lovbrytere. Reaksjoner som megling og stormøter anses å kunne skape varige effekter av kriminalitetsforebyggende og konfliktdempende art. Forskning viser at nesten 90 prosent av deltakerne er fornøyde med konfliktrådet og anbefaler bruk av konfliktråd. (Nordlandsforskning 2010)

«For å bekjempe terrorisme, organisert kriminalitet og illegal innvandring må vi ta del i det internasjonale justissamarbeidet»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: Justis- og beredskapsdepartementet

Internasjonalt justissamarbeid

Dagens kriminalitetsbilde er internasjonalt. Antall pågrepne og fengslede personer med utenlandsk statsborgerskap øker. Vi kan bare gjøre en innsats mot grenseoverskridende kriminalitet gjennom nært samarbeid med politi og påtalemyndighet i andre land.

Europeisk samarbeid

Enklere å oppdage og stanse kriminelle. Schengens informasjonssystem SIS II ble i april tatt i bruk i Norge og 25 andre europeiske land. Systemet sikrer rask og trygg utveksling av informasjon om etterlyste personer og gjenstander. Norge har deltatt aktivt i arbeidet med å utarbeide regelverket.

Utvidet informasjonsutveksling. Politiet har tatt i bruk sitt nye etterlysningssystem ELYS II. Systemet gir blant annet en direkte kobling til de internasjonale databasene til Interpol og Schengen. Lokale politidistrikter, grenseoverganger og flyplasser har direkte tilgang til å søke nasjonale og internasjonale registre fra sine tjenestesteder.

Forsterket politisamarbeid – Prüm. Norge har undertegnet en avtale om forsterket politisamarbeid. Avtalen innebærer at norsk politi får mulighet til å søke i EU-landregistre i etterforskningen av kriminalsaker. Regelverket styrker politisamarbeidet, blant annet ved at det gis direkte tilgang for andre staters politi til nasjonale registre for DNA, fingeravtrykk og kjøretøy. Avtalen er ikke trådt i kraft.

Tettere internasjonalt samarbeid i straffesaker. Et enklere og mer effektivt samarbeid mellom påtalemyndighet og domstoler på tvers av landegrenser trådte i kraft første kvartal. For eksempel kan anmodninger om rettslig bistand sendes elektronisk og ofte direkte mellom landenes rettshåndhevende myndigheter. I tillegg reguleres samarbeidsformer, som avhør ved videolink.

EØS-finansieringsordningene. Justissektoren er et prioritert område. Ordningen skal bidra til å utjevne sosial og økonomisk ulikhet i EØS-området og styrke forholdet til 15 land i Sentral- og Sør-Europa. Det er et betydelig bidrag og samarbeid med norske partnere innen straffesakskjeden (politi, domstol og kriminalomsorg). Videre prioriteres et samarbeid på innvandringsområdet med Hellas. Midlene brukes også til å bekjempe vold i nære relasjoner i mottakerlandene.

Styrket vern av menneskerettigheter i Europa. EU og Europarådets 47 medlemsstater er blitt enige om et avtaleutkast om EUs tiltredelse til Den europeiske menneskerettskonvensjonen. Avtalen vil innebære en vesentlig styrking av menneskerettsvernet i Europa., men forutsetter blant annet at alle landene slutter seg til. Forhandlingene har vært ledet av Norge.

Luganokonvensjonen 2007. Konvensjonen legger blant annet til rette for at en dom avsagt i én konvensjonsstat kan fullbyrdes i en annen stat. Konvensjonen gjelder i hele EØS-området (unntatt Liechtenstein) og trådte i kraft 1. januar 2010.

Beskytte barn. Vi har sluttet oss til Europarådets konvensjon om beskyttelse av barn mot seksuell utnytting og seksuelt misbruk. Konvensjonen styrker barns rettigheter over hele Europa.

Menneskehandel. Vi vil styrke innsatsen mot internasjonal menneskehandel. Europarådets menneskehandelkonvensjon ble ratifisert i desember 2007.

Vold mot kvinner. Regjeringen har bestemt at Norge skal undertegne konvensjonen om bekjempelse av vold mot kvinner, og har begynt å utrede hvilke lovendringer som må til for at konvensjonen kan ratifiseres.

Nordisk samarbeid

De nordiske justisministrene møtes årlig for å drøfte felles justispolitiske problemstillinger.

Nordisk arrestordre. Den nordiske arrestordre trådte i kraft i oktober 2012, og gjør det raskere og enklere å pågripe, overlevere og straffeforfølge lovbrytere i Norden. En nordisk arrestordre er en ordre fra en nordisk stat til en annen om å pågripe og overlevere en person som er ettersøkt for straffbare forhold.

Felles nordisk initiativ mot vinningskriminalitet og for økt soningsoverføring. Norge har tatt initiativ til å styrke det operative, metodiske og analytiske samarbeidet mellom de nordiske politimyndighetene. Det ble også i 2010 tatt et felles initiativ for å få til en hurtigere hjemsendelse av dømte utlendinger som skal sone i sine respektive hjemland.

Styrket nordisk samarbeid på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet. Nordiske ministre har blitt enige om å styrke det nordiske samarbeidet innen samfunnssikkerhet og beredskap. En rekke konkrete prosjekter og initiativ er igangsatt.

Internasjonalt justissamarbeid

Fremme rettsstatsutvikling og demokratisering. Vi vil styrke norsk innsats i konfliktforebygging og konfliktløsning. Derfor legger vi til rette for at sivilt personell kan delta i sivil krisehåndtering, fredsbevaring og demokratioppbygging både multilateralt (FN, EU og OSSE) og bilateralt, med inntil en prosent av politistyrken (CIVPOL) og med justispersonell fra "Styrkebrønnen". Styrkebrønnen er en beredskapsgruppe som sendes til internasjonale sivile krisehåndteringsoppdrag.

Styrker Interpols bildedatabase for misbrukte barn. Interpols bildedatabasen gir de enkelte lands etterforskere direkte tilgang til Interpols database for misbrukte barn med mer enn 500 000 bilder av nær 20 000 ofre. I 2007 og 2008 bidro Norge med 2,4 millioner kroner til databasen.

Styrket redningsarbeid i Arktis. Mer aktivitet i nord krever bedre beredskap. En avtale om samarbeid om søk og redning i Arktis trådte i kraft i januar 2013. Avtalen er inngått mellom de åtte medlemslandene i Arktisk Råd; Canada, Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og USA.

Sivil krisehåndtering og beredskap. Gjennom EØS-avtalen deltar Norge i arbeidet med samfunnssikkerhet og beredskap i EUs Samordningsmekanisme for sivil krisehåndtering og beredskap.

Fortsatt samarbeid om retur til Afghanistan. Det ble i 2010 undertegnet en trepartsavtale med Afghanistan og UNHCR. Avtalen sikrer fortsatt samarbeid ved returer til Afghanistan. Dette er et viktig ledd i arbeidet for å etablere omsorgssentre for mindreårige asylsøkere i Afghanistan.

Justissamarbeid mellom Norge og Russland. I mer enn ti år har det vært samarbeid mellom norsk og russisk kriminalomsorg. Sentralt i samarbeidet er barn og unge. Videre er det avtaler om blant annet å samarbeide mot narkotikakriminalitet.

Grenseboerbevis. Fastboende i grensenære områder i Norge og Russland kan nå søke om grenseboerbevis. Det betyr at det blir vesentlig enklere for innbyggere i grenseområdet å krysse grensen og ferdes i de grensenære områdene. Avtalen med Russland om grenseboerbevis trådte i kraft i mai 2012.

Georgia og Moldova. Norge har siden 2004 bistått Georgia med reform av straffesakskjeden med personell fra Styrkebrønnen. Tilsvarende stasjonært samarbeidsprosjekt ble etablert i Moldova i 2007. I tillegg til de bilaterale prosjektene, er det sekundert personell fra Styrkebrønnen til Irak (EUJUST-LEX) og Kenya/Somalia (UNODC).

Romania. Det ble i mars 2008 undertegnet en avtale om politisamarbeid mellom Norge og Romania. Avtalen gir grunnlag for at landenes politistyrker kan samarbeide for å forebygge og oppklare kriminalitet.

USA og Norge. En avtale om styrket samarbeid om forebygging og bekjempelse av alvorlig kriminalitet ble inngått i mai 2012. Avtalen gir de respektive lands politimyndigheter mulighet til å søke direkte i referansedata fra DNA- og fingeravtrykkregistre.

«Vi vil gjøre redningstjenesten på Svalbard mer robust, gi bedre responstid og sikre redningsmannskapene større grad av sikkerhet»

Grete Faremo, justis- og beredskapsminister

Foto: Justis- og beredskapsdepartementet

Svalbard

Økt aktivitet og trafikk i Arktis krever styrket redningssamarbeid. Dette er også en del av Regjeringens nordområdesatsing.

Styrket redningsberedskap. Norge er en viktig aktør innen søk og redning i arktiske farvann, særlig når det gjelder redningsberedskapen på Svalbard. Vi har derfor besluttet å styrke beredskapen på Svalbard ved at Sysselmannen fra 2014 skal ha to store helikoptre og ved at responstiden bedres.

Ny helikopterhangar. For å styrke redningstjenesten på Svalbard, har vi bevilget midler til bygging av ny helikopterhangar. Longyearbyen vil få økt betydning som base for redning og beredskap i Arktis (St.meld. nr. 22 om Svalbard).

Tjenestefartøy. Vi har inngått en ny kontrakt for leie av tjenestefartøy med virkning fra 2014. Det nye fartøyet vil ha moderne og miljøvennlig teknologi og navigasjonsutstyr. Sysselmannen tjenestefartøy er en viktig ressurs i rednings- og beredskapssammenheng.

Stortingsmelding om Svalbard. Vi har lagt frem en stortingsmelding som bidrar til å styrke og utdype norsk tilstedeværelse i nordområdene. Vi vil bevare Svalbards særegne villmarksnatur og videreutvikle øygruppen som plattform for forskning.

Høye miljømål på Svalbard. I 2011 satte vi i gang et treårig byggeprosjekt av renseanlegg ved kullkraftverket i Longyearbyen. Renseanlegget er kostnadsberegnet til 73,1 millioner kroner. Fortsatt kulldrift er viktig for opprettholdelsen av Longyearbyen som et robust familiesamfunn, men det er viktig at det kullfyrte kraftverket tilfredsstiller alle miljøkrav.

Beredskapsplikt for Longyearbyen lokalstyre. Longyearbyen lokalstyre er blitt pålagt en beredskapsplikt tilsvarende den kommunale beredskapsplikten som gjelder på fastlandet.

Utgitt av: Justis- og beredskapsdepartementet
Omslagsfoto: Sturlason
Trykk: Departementenes servicesenter 07/13-100